

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री ओम प्रकाश मिश्र
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ
फैसला

२०७०- CR - ०७११

मुद्दा:— वैदेशिक रोजगार कसूर ।

संजिवकुमार चौधरीको जाहेरीले नेपाल सरकार-----१	पुनरावेदक
विरुद्ध	वादी
स्याङ्जा जिल्ला रापाकोट गाउँ विकास समिति वडा नं. ७ घर हुने गुरुदत्त	
भन्ने विनोद रिमाल-----१	प्रत्यार्थी
धादिङ जिल्ला देउराली गाउँ विकास वडा नं. ९ घर हुने संजिव पाठक--१	प्रतिवादी

शुरु मुद्दा सुन्ने अधिकारी:- सदस्य श्री अग्नि थपलिया

सदस्य श्री रवि शर्मा अर्याल

शुरु मुद्दा सुन्ने निकाय:- वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण

फैसला मिति: २०६९।८।१८

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ (१)(क) र वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा ६६(२) अनुसार यसै अदालतको क्षेत्राधिकारभित्रको भै दायर हुनआएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवम् ठहर यसप्रकार छः

विपक्षीहरू विनोद रिमाल र संजिव पाठकले हामी जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगारका लागि आकर्षक देशमा पठाईदिने भनी रकम लिई भने अनुसारको मुलुकमा नपठाई हामीहरूको

रकम ठगी गरेकाले हामीहरुको विगो र हर्जाना दिलाई निज विपक्षीलाई वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ अनुसार कारवाही गरी भराई पाउँ भनी मिति २०६८।७।३ मा वैदेशिक रोजगार विभागमा दिएको उजुरी साथमा प्रतिवादीहरुले जाहेरवालाहरुलाई उपलब्ध गराएका टिकट, भिषा लगायतका अन्य कागजातहरु संलग्न रहेको ।

मैले जाहेरवालाहरुसँग कुनै पैसा लिएको छैन । यी जाहेरवालाहरु सबैले उमेश चौहान भन्ने व्यक्तिलाई पैसा बुझाएका हौं भन्ने उनीहरुकै मुखबाट सुनेको हुँ । उजुरीकर्ता मध्येका जिवकुमार चौधरी र किरण राई भन्ने व्यक्तिले उक्त रकम उमेश चौहानबाट गेमबहादुर गुरुङलाई दिएको छ भनी उनीहरु जाहेरवालाले नै मलाई भनेका थिएँ । मिति २०६८।७।२ का दिन पुतलीसडक चोकमा गेमले भनेको पैसा लिन आइजा भनेर संजिव पाठकका नाममा रु. ७५,०००। उसैको राजीखुसीले पठाएको रहेछ । उ आफ्नो आइ डि कार्ड नभएकोले म रकम लिन जाँदा अकस्मात मलाई आक्रमण गरेकाले भागदै सिंहदरवार पुलिस चौकिमा पुगेर बाच्न सफल भएको हो । मैले कुनै कागज पनि गरिदिएको छैन, पैसा पनि लिएको छैन, म निर्दोष हुँ र संजिव पाठक भन्ने व्यक्ति मसँगै भएकाले पक्राउ परेको हो । उ निर्दोष हो भन्नेसमेत व्यहोराको वैदेशिक रोजगार विभाग समक्ष प्रतिवादी विनोद रिमालले मिति २०६८।७।६ मा गरेको बयान कागज ।

मैले जाहेरवालाहरुसँग कुनै रकम लिएको छैन । चिनजान समेत नभएको र भेटघाट समेत नभएको अवस्थामा मैले रकम लिने कुरा नै आउदैन, म विनोद रिमालसँग मेरो व्यक्तिगत कामको सिलसिलामा सँगै रहेको अवस्थामा मलाई समेत उनीहरुले पक्राउ गरेका हुन् । विनोद रिमालको आफ्नो आइ डि कार्ड नभएकाले मेरो नाउँमा उक्त पैसा मगाएकाले मलाई दोष लगाइएको हो । उक्त रकम मलाई मोहन बराल भन्ने व्यक्तिले झिक्न लगाई मलाई फसाएको हो भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०६८।७।६ मा संजिव पाठकले वैदेशिक रोजगार विभाग समक्ष गरेको बयान कागज ।

मैले दुवइजानको लागि विनोद रिमाललाई दिएको पासपोर्ट यस विभागमा प्रहरीले वरामद गरी ल्याएको छ भनी सुनेकोले पासपोर्ट लिन आएको हो र दुवईमा वैदेशिक रोजगारको लागि पठाउँछु एक लाख पचास हजार लाग्छ भनेकाले प्रोसेसिडको लागि मैले पासपोर्ट दिएको हो । रकम लिएको छैन भन्ने समेत व्यहोराको वरुणराज गुरुङको बयान ।

मैले दुवइजानकोलागि विनोद रिमाललाई दिएको पासपोर्ट यस विभागमा प्रहरीले वरामद गरी ल्याएको छ भनी सुनेकोले पासपोर्ट लिन आएको हो र दुवईमा वैदेशिक रोजगारको लागि पठाउँछु एक लाख पचास हजार लाग्छ भनेकाले प्रोसेसिडको लागि मैले पासपोर्ट दिएको हो ।

रकम लिएको छैन भन्ने समेत व्यहोराको सोदिप गुरुङ्गले वैदेशिक रोजगार विभाग समक्ष गरेको बयान ।

मैले दुवइजानको लागि विनोद रिमाललाई दिएको पासपोर्ट यस विभागमा प्रहरीले वरामद गरी ल्याएको छ भनी सुनेकोले पासपोर्ट लिन आएको हो र दुवईमा वैदेशिक रोजगारको लागि पठाउँछु एक लाख पचास हजार लाग्छ भनेकाले प्रोसेसिङको लागि मैले पासपोर्ट दिएको हो । रकम लिएको छैन भन्ने समेत व्यहोराको लिलाबहादुर मगरले वैदेशिक रोजगार विभाग समक्ष गरेको बयान ।

प्रतिवादी विनोद रिमालको जाहेरवालाहरूलाई बिदेश पठाउने कार्यमा संलग्नता देखिएकोले निजबाट थप अनुसन्धानका लागि प्रतिवादी विनोद रिमालबाट रु. १२,००,००० । (बाह्र लाख) र संजिव पाठकसँग रु. १,००,००० । (एक लाख) नगद धरौट वा सो वरावरको जेथा जमानी दिए तारेखमा राख्ने नदिए वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको अनुमति लिई थुनामा राख्ने गरी वैदेशिक रोजगार विभागबाट मिति २०६८।७।६ मा भएको आदेश पर्चा ।

प्रतिवादीहरू विनोद रिमाल र संजिव पाठकले वैदेशिक रोजगार व्यवसाय संचालन गर्ने इजाजत नलिई जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगारमा पठाई दिन्छु भनी रकम र पासपोर्ट समेत लिई रोजगारमा नपठाई ठगी गरेको कुरा पुष्टि हुन आएकोले निजहरूको उक्त कार्य वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ को दफा १० र ४३ विपरीतको कसूर हुँदा प्रतिवादीहरूलाई सोही ऐनको दफा ४३ बमोजिम हदैसम्मको सजाय गरी प्रतिवादीहरूले जाहेरवालाहरूसँग लिएको जम्मा विगो रु.६,८७,००० । (छ लाख सतासी हजार) तथा सो को ५० प्रतिशतले हुने हर्जना रु.३,४३,५०० । (तीन लाख त्रिचालिस हजार पाँचसय) समेत जम्मा रु.१०,३१,५०० । (दश लाख एकतिस हजार पाँच सय रुपैयाँ) जाहेरवालाहरूलाई दिलाई भराई पाउ भन्ने समेत व्यहोराको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा दर्ता हुन आएको मिति २०६८।८।६ को अभियोग पत्र ।

संजिवकुमार चौधरी समेतको जाहेरी सुनि पाएँ । मैले जाहेरवालाहरूसँग वैदेशिक रोजगारमा पठाउन भनी कुनै रकम लिएको छैन । जाहेरी व्यहोरा झूठा हो । टिकट तथा भर्षा मैले उपलब्ध गराएको होइन, सो सम्बन्धमा मलाई थाहा छैन । जाहेरवालाहरूले उमेश चौहान मार्फत गेमबहादुर गुरुङ्गलाई रकम दिएको हो भन्ने जाहेरवालाहरूबाटै थाहा पाएको हुँ । गेमबहादुरसँग मेरो चिनजान भएकाले मलाई पक्रदा गेमबहादुर गुरुङ्गलाई पक्रन सजिलो हुन्छ भनेर उजुरी दिएको हुनुपर्छ । मैले वैदेशिक रोजगारमा गरेको बयान व्यहोरा सुने । व्यहोरा ठिक छ सहीछाप मेरो हो । म वैदेशिक रोजगार व्यवसाय गर्ने मानिस होइन । मैले

नेपाल सरकार विरुद्ध संजिव पाठक समेत / ०७०- CR-०७११ मुद्दा:- वैदेशिक रोजगार कसूर ।

जाहेरवालालाई ठगी गरेको छैन । मैले अभियोग दावी बमोजिम कसूर अपराध गरेको छैन । मलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय हुनुपर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विनोद रिमाल भन्ने गुरुदत्त रिमालले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण समक्ष मिति २०६८।८।६ मा गरेको बयान ।

संजिवकुमार चौधरी समेतको जाहेरी सुनि पाएँ । मैले जाहेरवालाहरूसँग वैदेशिक रोजगारमा पठाउन भनी कुनै रकम लिएको छैन । जाहेरी व्यहोरा झूठा हो । जाहेरी साथ पेश भएको टिकट तथा फोटोकपि देखेँ । उक्त टिकट तथा भिषा मैले उपलब्ध गराएको होइन । मेरो गुरुदत्त रिमालसँग चिनजान भएको र निजको रकम मेरो आइ.डि. दिएर मगाएको हुँदा म उपर समेत उजुरी दिएको हुनुपर्छ । वैदेशिक रोजगार विभागमा गरेको बयान व्यहोरा ठिक छ । बयानमा भएको सहिछाप मेरो हो । म वैदेशिक रोजगार व्यवसाय गर्ने मानिस पनि होइन । मैले जाहेरवालाहरूलाई वैदेशिक रोजगार पठाउन भनेर रकम लिएको होइन । मैले अभियोग अभियोग दावी बमोजिम कसूर अपराध नगरेको हुँदा मलाई सजाय हुनुपर्ने होइन । सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी संजिव पाठकले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण समक्ष मिति २०६८।८।६ मा गरेको बयान ।

जाहेरवाला विच वैदेशिक रोजगारमा जाने सिलसिलामा कारोबार नभएको भए उजुर गर्नु पर्ने कारण समेत नदेखिएकोले यी अभियुक्त विनोद रिमाल निर्दोष रहेको भन्न सक्ने अवस्था नहुदा विदेश पठाई नसकेकोले अ.बं. ११८ नं. को देहाय ५ र १० लाई आधार लिई दिए यी अभियुक्तबाट रु. ७,००,०००।— (सात लाख) रुपैयाँ नगद वा सो बराबरको जेथा स्विकार गरी र दिन नसके अ.बं. १२१ नं. बमोजिम थुनुवा पूर्जि दिई स्थानिय कारागारमा नियमानुसार सुविधा पाउने गरी थुनामा राखि मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु साथै अभियुक्त संजिव पाठकको संलग्नता पुष्टी हुने तत्काल सवुद प्रमाणको अभाव देखिदा पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी हाल अ.बं. ४७ नं. बमोजिम संजिव पाठकलाई सामान्य तारेखमा राखी प्रस्तुत मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०६८।८।७ मा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट भएको थुनछेक आदेश ।

प्रतिवादी गुरुदत्त रिमालको बाहिरबाट पैशा आउने रहेछ, गुरुदत्तको परिचय पत्र नभएकोले संजिवका नाममा पैशा मगाएको कारण वैदेशिक रोजगार ब्यवसाय गर्ने व्यक्ति रहेछ भनि जाहेरी दिएको हुन सक्छ, निजले वैदेशिक रोजगार नगरेको हुँदा निजलाई सजाय हुनु पर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी संजिव पाठकका साक्षी बट्तीनाथ पाण्डेको वकपत्र मिसिल सामेल रहेछ ।

प्रतिवादीहरू आरोपित कसूरमा इन्कार रही अनुसन्धान अधिकृत र न्यायाधिकरण समक्ष बयान गरेकोमा वादीले आफ्नो गवाहको रूपमा जाहेरवालाहरूलाई बकपत्रको लागि उपस्थित गराई अभियोग दावी समर्थन गर्न नसकेको र अभियोग स्थापित गर्ने विश्वासनिय अन्य सबूद प्रमाण मिसिल सामेल रहे भएको नदेखिदा वादीको अभियोग माग दावी पुग्न सक्दैन आरोपित कसूरबाट प्रतिवादीहरू गुरुदत्त भन्ने विनोद रिमाल र संजिव पाठकले सफाई पाउने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको फैसला ।

प्रतिवादीहरूले वैदेशिक रोजगारमा पठाउने भनी ३ जना पीडितहरूसँग पटक पटक विभिन्न शिर्षक गरी रु. ६,८७,५००।- लिई नपठाएको भनी व्यक्ति र कसूर प्रष्ट उल्लेख गरी जाहेरी परेको अवस्था छ । पीडितहरूले आफूहरूलाई प्रतिवादीहरूले भरपाई नदिई दुवई पुग्ने टिकट मात्र दिएको तर सम्पर्कमै नआउने गरेको भनी हवाई टिकटको प्रतिलिपी पेश गरेका छन । पीडितहरूले निजहरूलाई आरोप लाउन पर्ने अन्य रिसइवी वा कारण पनि देखिदैन । तसर्थ, संगठित भै गरिने वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी कसूरमा प्रतिवादीहरूको आंशिक इन्कारीलाई मात्र महत्त्व दिई पीडितहरूको भनाइलाई प्रमाणमा नलिई भएको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको छ । वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रयत्न गरिरहेका पीडितहरू एउटा असफलता पछि पनि अर्को देशमा पुन जान सक्ने र बकपत्रका लागि अनुपस्थित हुने बाध्यात्मक परिस्थिति प्रतिवादीहरूकै कारणबाट सृजित भएकोमा बकपत्र नभएको आधार लिई प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी भएको उक्त फैसला बदरभागी रहेको छ । प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी भएको शुरु फैसला बदर गरी निजहरूलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरी पीडितहरूको विगो र हर्जाना समेत भराइ पाउ भन्ने समेत व्यहोराको बादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन पत्र ।

नियमानुसार दैनिक मुद्दा पेशी सूचिमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मिसिल अध्ययन गरी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट उपस्थित विद्वान उप न्यायाधिवक्ता श्री राम घिमिरेले बकपत्रका लागि अनुपस्थित हुने बाध्यात्मक परिस्थिति प्रतिवादीहरूकै कारणबाट सृजित भएकोमा बकपत्र नभएको आधार लिई प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी भएको उक्त फैसला बदरभागी रहेको छ । प्रतिवादीहरूलाई सफाई दिने गरी भएको शुरु फैसला बदर गरी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरी पीडितहरूको विगो र हर्जाना समेत भराइ पाउ भन्ने गर्नु भएको बहस समेत सुनियो । यसमा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको फैसला मिलेको छ, छैन ? र पुनरावेदन जिकिर पुग्ने हो, होईन ? सोहि विषयमा निर्णय दिनु पर्ने देखियो ।

मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा प्रतिवादीहरु विनोद रिमाल र संजिव पाठकले वैदेशिक रोजगार व्यवसाय संचालन गर्ने इजाजत नलिई जाहेरवालाहरुलाई वैदेशिक रोजगारमा पठाई दिन्छु भनी ठगी गरेकोले जाहेरवालाहरूसँग लिएको जम्मा विगो रु.६,८७,०००। (छ लाख सतासी हजार) तथा सो को ५० प्रतिशतले हुने हर्जना रु.३,४३,५००। (तीन लाख त्रिचालिस हजार पाँचसय) समेत जम्मा रु.१०,३१,५००। (दश लाख एकतिस हजार पाँच सय रुपैयाँ) जाहेरवालाहरुलाई दिलाई भराई पाउ भन्ने समेत व्यहोराको अभियोग पत्र भएकोमा आफ्नो गवाहको रुपमा जाहेरवालाहरुलाई बकपत्रको लागि उपस्थित गराई अभियोग दावी समर्थन गर्न नसकेको र अभियोग स्थापित गर्ने विश्वासनिय अन्य सबूद प्रमाण मिसिल सामेल रहे भएको नदेखिदा वादीको अभियोग माग दावी पुन सक्दैन भन्ने समेत व्यहोराको वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको फैसला उपर प्रस्तुत पुनरावेदन पर्न आएको देखियो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा मैले जाहेरवालाहरूसँग वैदेशिक रोजगारमा पठाउन भनी कुनै रकम लिएको छैन । जाहेरी व्यहोरा झूठा हो । टिकट तथा भिषा मैले उपलब्ध गराएको होइन, सो सम्बन्धमा मलाई थाहा छैन । जाहेरवालाहरुले उमेश चौहान मार्फत गेमबहादुर गुरुङलाई रकम दिएको हो भन्ने जाहेरवालाहरुबाटै थाहा पाएको हुँ । गेमबहादुरसँग मेरो चिनजान भएकाले मलाई पक्रदा गेमबहादुर गुरुङलाई पक्रन सजिलो हुन्छ भनेर उजुरी दिएको हुनुपर्छ । म वैदेशिक रोजगार व्यवसाय गर्ने मानिस होइन । मैले जाहेरवालालाई ठगी गरेको छैन । मलाई अभियोग दावी बमोजिम सजाय हुनुपर्ने होइन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी विनोद रिमाल भन्ने गुरुदत्त रिमालको बयान र टिकट तथा भिषा मैले उपलब्ध गराएको होइन । मेरो गुरुदत्त रिमालसँग चिनजान भएको र निजको रकम मेरो आइ.डि.दिएर मगाएको हुँदा म उपर समेत उजुरी दिएको हुनुपर्छ । सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी संजिव पाठकले वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण समक्ष बयान गरेको देखिन्छ । यसरी प्रतिवादीहरु आरोपित कसूरमा इन्कार रही अधिकार प्राप्त अधिकारी र न्यायाधिकरण समक्ष बयान गरेको देखियो । वादीले आफ्नो गवाहको रुपमा जाहेरवालाहरुलाई बकपत्रको लागि उपस्थित गराई अभियोग दावी समर्थन गर्न सकेको देखिएन । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ मा फौजदारी मुद्दामा आफ्नो अभियुक्तको कसूर प्रमाणित गर्ने भार वादीको हुन्छ भन्ने व्यवस्था गरीएको पाइन्छ । वादीले आफ्नो गवाहको रुपमा जाहेरवालाहरुलाई बकपत्रको लागि उपस्थित गराई अभियोग दावी समर्थन गर्न नसकेको र अभियोग स्थापित गर्ने विश्वासनिय अन्य सबूद प्रमाण मिसिल सामेल रहे भएको नदेखिदा पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन ।

जाहेरवालाहरुलाई बादी पक्षले उपस्थित गराई बकपत्र गराउन सकेको नपाईएको र जाहेरवालाहरुको नाममा बैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट जारी भएको अ.बं. ११५ नं. को म्याद भित्र उपस्थित हुन नआई गुजारी बसेको देखिदा बादी दाबीको पुष्टाई भएको मात्र मिलेन । साथै प्रतिवादीहरु आरोपित कसूरमा इन्कार रही अधिकार प्राप्त अधिकारी र अदालतमा बयान गरेको देखिएको, प्रतिवादीले बैदेशिक रोजगार नगरेको हुँदा सजाय हुनु पर्ने होईन भन्ने समेत व्यहोराको साक्षी बट्टीनाथ पाण्डेको वकपत्र, अभियोग स्थापित गर्ने विश्वासनिय अन्य सबूद प्रमाण मिसिल सामेल रहे भएको नदेखिदा वादीको अभियोग माग दावी पुग्न सक्दैन आरोपित कसूरबाट प्रतिवादीहरु गुरुदत्त भन्ने विनोद रिमाल र संजिव पाठकले सफाई पाउने ठहर्छ भन्ने समेत व्यहोराको बैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०६९।०८।१८ गते भएको फैसला मिलेकै देखिदा सदर हुने ठहर्छ पुनरावेदक नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु

न्यायाधीश

शाखा अधिकृत — अम्बिका प्रसाद दाहाल

कम्प्युटर टाईप - चन्द्रा तिमल्सेना

इति सम्बत् २०७१ साल चैत्र २६ गते रोज ५ सुभम् -----